

МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан розвитку міжнародного кооперативного руху та перспективи інтеграції української кооперації. Розглянуто зарубіжний досвід діяльності кооперативних організацій в умовах економічних перетворень. Обґрунтовано напрями поглиблення міжнародної інтеграції Укоопспілки.

Ключові слова: споживча кооперація, міжнародний кооперативний рух, міжнародна інтеграція.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси світової економіки проявляються у поглибленні міжнародної інтеграції економічних суб'єктів у всіх секторах економіки. Тому основною проблемою споживчої кооперації, яка є провідним кооперативним сектором економіки України, є розроблення стратегії і тактики міжнародної інтеграції. Під час вибору моделі та географічних векторів міжнародної інтеграції Укоопспілки необхідно виходити з принципів економічної ефективності, дотримання критеріїв економічної безпеки та забезпечення національних інтересів, а також врахування досвіду міжнародної інтеграції зарубіжних кооперативних організацій. Вказане зумовлює потребу визначення пріоритетів та стратегічних напрямів участі споживчої кооперації нашої країни у міжнародному кооперативному русі та перспектив поглиблення її міжнародної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними економістами, котрі досліджують проблеми розвитку міжнародної інтеграції країн з перехідною економікою, ефективності міжнародного співробітництва кооперативних систем, трансформації АПК і кооперативного сектору в умовах відкритої економіки, є такі вітчизняні економісти, як: В. Андрійчук [7], В. Апопій [2], С. Бабенко [3], А. Гальчинський [8], В. Гесць [8], Я. Гончарук [5], С. Гелей [4], В. Зіновчук [6], А. Мокій [1], П. Саблук [7], А. Філіпенко [10]. Проте у публікаціях вітчизняних вчених недостатньо висвітлено питання стратегії і тактики міжнародної інтеграції кооперативних систем і її наслідки для соціально-економічного розвитку. Вказане зумовлює актуальність і вибір теми дослідження.

Метою роботи є визначення сучасних особливостей, проблем та чинників міжнародної інтеграції кооперативного сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Серед головних тенденцій розвитку сучасного міжнародного кооперативного руху доцільно виокремити зростання конкурентоспроможності кооперативів, порівняно з провідними транснаціональними корпораціями (ТНК), посилення ролі кооперативних організацій у вирішенні соціальних проблем та стимулювання зайнятості, поглиблення міжнародної інтеграції між кооперативними об'єднаннями як розвинених країн, так і країн з перехідною економікою, постійне зростання кількості пайовиків та кооперативних підприємств у всьому світі.

Станом на початок 2011 р. членами Міжнародного кооперативного альянсу (МКА), який є найбільшим та найвпливовішим міжнародним коопе-

ративним об'єднанням у світі, були 249 кооперативних організацій з 94 країн із загальною кількістю учасників кооперативів понад 1 млрд осіб. Кооперативи забезпечують сьогодні робочими місцями понад 100 млн осіб, тобто більше, ніж ТНК та обслуговують близько 3 млрд осіб, тобто близько половини населення світу. Найважливішими стратегічними завданнями МКА, які визначено на період 2009-2012 рр., є [13]:

- 1) консолідація і збільшення чисельності членів;
- 2) збільшення впливу кооперації на глобальному рівні шляхом просування кооперативної ідеї;
- 3) розвиток сильних кооперативних підприємств з метою соціального і економічного прогресу;
- 4) підвищення ефективності управління шляхом розвитку людського капіталу і підтримки міжнародних інституцій.

Використовуючи свій статус, МКА співпрацює з ООН, беручи участь у різних комісіях та великих конференціях ООН (зокрема Всесвітньої зустрічі на вищому рівні в інтересах соціального розвитку, четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок, Всесвітнього продовольчого саміту, а також Конференції Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів – Хабітат II. Крім цього, МКА підписала угоди – меморандуми про взаєморозуміння з такими організаціями:

1. Продовольча і сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО).
2. Міжнародна організація праці (МОП).
3. Центр Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів (ООН-Хабітат).

Важливою передумовою розвитку міжнародного економічного співробітництва споживчої кооперації України є її участь у міжнародному кооперативному русі. Укоопспілка, як повноправний член МКА з 1992 р., активно сприяє розвитку й укріпленню світового кооперативного руху, намагається використовувати досвід кооперативних організацій інших країн світу. Відповідно до глобальної стратегічної мети МКА на 2009-2012 рр. – посилення консолідації його членів [13], споживча кооперація України підтримує партнерські відносини з більшістю національних кооперативних організацій МКА, окрім цього, бере активну участь в роботі його спеціалізованих комітетів, членом яких вона є, організовує прийом іноземних делегацій, що відвідують нашу країну для ознайомлення з діяльністю української кооперації. Організовані Укоопспілкою численні міжнародні науково-практичні конференції збирають велику кількість учасників з різних країн світу, зокрема на таких конференціях були присутні представники вищого керівництва МКА. Делегації споживчої кооперації України є постійними учасниками міжнародних виставок, ярмарків і зустрічей, які організовують національні кооперативні організації. Особливо варто відзначити ефективну участь представників Укоопспілки у роботі останніх з'їздів МКА та інших міжнародних кооперативних з'їздів та форумів (у 2006 р. на кооперативному тижні у Манчестері, Великобританія, у 2007 р. на Третій Європейській кооперативній конвенції у м. Прага, на Генеральній Асамблеї МКА в Сінгапурі, у 2008 р. на кооперативних

конгресах у м. Делі та м. Римі тощо), міжнародних конференцій, семінарів та спільних обговорень з метою вивчення зарубіжного досвіду роботи в умовах ринкової економіки і розроблення стратегічного розвитку міжнародної кооперації у XXI ст.

Наголосимо, що сьогодні у світі створені сприятливі передумови для розвитку міжнародного кооперативного руху та міжнародного кооперативного співробітництва. Особливо активною підтримкою та пропагуванням кооперативних ідей займаються європейські економічні інституції (Європейська комісія, європейський підрозділ МКА (ICA Europe), Координаційний комітет Асоціації європейських кооперативів (CCACE), проект "Європейські кооперативи" тощо) та впливові наднаціональні організації, зокрема спеціалізовані установи ООН (Міжнародна організація праці, Світова продовольча та аграрна організація, Програма розвитку (ПРООН), Організація з питань освіти, культури та науки (ЮНЕСКО), Організація з промислового розвитку (ЮНІДО), Фонд капітального розвитку). Так, Європейська комісія у 2004 р. у своєму комюніке "Про просування кооперативних товариств в Європі" визначила їх винятково важливу роль у реалізації багатьох цілей Співтовариства у сфері політики зайнятості, соціальної інтеграції і сільського розвитку. Кооперативи в багатьох країнах ЄС є учасниками трьохстороннього соціального діалогу, у найближчій перспективі Єврокомісія планує визнати об'єднання "Європейські кооперативи" як європейського соціального партнера і прийняти його в європейський соціальний діалог, що створює значні перспективи для лобіювання і досягнення своїх цілей на загальноєвропейському рівні [11, 12].

У сучасних умовах важливим фактором, що негативно впливає на активізацію міжнародного економічного співробітництва споживчої кооперації, є посилення кризових тенденцій у світовій економіці. Для вітчизняної кооперації важливим є зарубіжний досвід ефективної діяльності кооперативів в умовах глобалізації та поглиблення фінансових криз.

Сьогодні основною формою міжнародних економічних зв'язків споживчої кооперації є здійснення експортно-імпортних операцій. Аналіз обсягів зовнішньоторговельного обігу свідчить про появу позитивних зрушень у динаміці експортних операцій Укоопспілки, навіть незважаючи на кризові тенденції в Україні та світі (у 2008 р., порівняно з 2007 р. обсяги експорту збільшились на 14 %). Кооперативні підприємства та організації постачають на закордонні ринки передусім продукцію традиційної номенклатури споживчої кооперації – продукцію заготівель, дикорослі плоди та ягоди, лікарсько-технічну сировину, тобто екологічно чисту продукцію, що користується стабільно високим попитом на світових ринках. Укоопспілка активно сприяє залученню облспоживспілок до ведення зовнішньої торгівлі через зовнішньоекономічне об'єднання — Укоопзовнішторг, основними завданнями діяльності якого є розширення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), насамперед за рахунок заявок підприємств і організацій споживчої кооперації, розвиток сучасних технологій здійснення ЗЕД і підвищення її ефективності, розширення зв'язків у прикордонних областях України.

Однак можна стверджувати, що недостатньо використовується потенціал участі Укоопспілки в міжнародних кооперативних організаціях (особливо МКА та європейських кооперативних інституціях) для налагодження економічних зв'язків, побудованих на кооперативній основі, розвитку інвестиційної діяльності. Співпраця з кооперативними організаціями зарубіжних країн обмежувалася останніми роками разовими угодами, передусім з кооперативними організаціями Росії, Білорусі, країн Балтії, Швеції.

Характеризуючи сучасний стан міжнародних зв'язків, можна сказати, що одним з найважливіших завдань розвитку міжнародної співпраці споживчої кооперації України є не лише розширення діапазону зв'язків із закордонними фірмами, але й формування міжнародних економічних, технічних і соціальних зв'язків на довготривалій основі з кооперативними організаціями зарубіжних країн. При цьому особливо актуальним є використання можливостей роботи в окремих комітетах та підрозділах МКА (з питань сільського господарства, банківської та страхової справи, інформаційних технологій тощо). Тому головною метою розвитку міжнародної інтеграції Укоопспілки визначимо підвищення організаційно-економічної ефективності зовнішньоекономічного співробітництва як важливого напрямку трансформації, зміцнення і динамічного розвитку споживчої кооперації в умовах активізації співробітництва України та ЄС та розвитку міжнародного кооперативного руху.

Однією з головних проблем розвитку кооперативних систем України є нестача фінансових ресурсів. З метою налагодження довготермінового фінансування для Укоопспілки доцільним є залучення фінансових ресурсів передусім від інвесторів з кооперативних спілок зарубіжних країн. За такої форми фінансування, як показав надзвичайно позитивний досвід кооперативних спілок країн Центральної і Східної Європи, вирішуються можливі проблеми, пов'язані із статусом суб'єктів з кооперативною формою власності.

Отже, можна зазначити, що міжнародна інтеграція кооперативного сектору економіки України економічно вигідна не лише кооперативам, а й економічному розвитку країни загалом.

Висновки. Сьогодні існують всі необхідні сприятливі передумови для розвитку міжнародного економічного співробітництва споживчої кооперації. Як переконливо свідчить зарубіжний досвід, істотним фактором успішної діяльності кооперативних систем в умовах глобалізації є використання існуючої єдності міжнародного кооперативного руху і його економічного та соціального потенціалу. Тому ефективний розвиток споживчої кооперації України буде залежати як від рівня реалізації заходів, спрямованих на адаптацію до сучасної економічної ситуації в країні, активізації міжнародного кооперативного співробітництва, так і від налагодженої системи державної підтримки і стимулювання діяльності кооперативних підприємств та організацій. У сучасних умовах стратегічною метою розвитку споживчої кооперації повинно стати максимальне використання всіх наявних ресурсів, переваг і потенційних можливостей шляхом підвищення організаційно-економічної ефективності операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Перспективними напрямами досліджень є розроблення стратегічних засад посилення конку-

рентних переваг вітчизняного кооперативного сектору в умовах посилення конкуренції з боку провідних ТНК після вступу нашої країни до СОТ.

Література

1. Антоноук Я.М. Економічні аспекти міжнародної інтеграції споживчої кооперації України / Я.М. Антоноук, А.І. Мокій, С.Р. Семів // Проблеми розвитку споживчої кооперації України в ринковому середовищі : наук. допов. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. – Ч. 2 / ред. кол. Я.А. Гончарук та ін. – Львів : Вид-во "Коопосвіта", 1998. – С. 305-308.
2. Апопій В.В. Споживча кооперація України / В.В. Апопій, С.Г. Бабенко, Я.А. Гончарук та ін. // Кн. 1: Ринкова орієнтація споживчої кооперації України. – Львів : Вид-во "Коопосвіта". – 1999. – 366 с.
3. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці : монографія / С.Г. Бабенко. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2003. – 332 с.
4. Гелей С.Д. Теорія та історія кооперації : підручник / С.Д. Гелей, Р.Я. Пастушенко. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 513 с.
5. Гончарук Я.А. Досвід Австрійської Республіки у контексті формування стратегії й тактики міжнародної інтеграції України / Я.А. Гончарук, А.І. Мокій, С.Р. Семів // Фінанси України : журнал. – 2003. – № 10. – С. 3-13.
6. Зіновчук В.В. Місце і роль кооперативів в агробізнесі країн європейського Союзу / В.В. Зіновчук // Економіка АПК : Міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2000. – № 2. – С. 80-86.
7. Саблук П.Т. Підприємництво в аграрній сфері економіки / П.Т. Саблук, В.П. Ситник, М.Й. Малік, В.Г. Андрійчук, В.В. Зіновчук / ред. кол. П.Т. Саблук, М.Й. Малік. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Либідь", 1998. – 514 с.
8. Семів С.Р. Вплив світової фінансової кризи на діяльність споживчої кооперації України / С.Р. Семів // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер. : Вид-во "Економ. – Львів : Вид-во Львівської КА. – 2009. – Вип. 30. – С. 127-132.
9. Семів С.Р. Перспективи поглиблення міжнародної інтеграції та участі споживчої кооперації України у міжнародному кооперативному русі / С.Р. Семів // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Гуманітарні науки. – Львів : Вид-во Львівської КА. – 2009. – Вип. 8. – С. 127-132 с.
10. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А.С. Філіпенко. – К. : Вид-во "Знання", 2007. – 670 с.
11. Co-operatives: consolidation of the social dialogue process. Social Dialogue debriefing Meeting scheduled for 26 October 2009 in Brussels. – Cooperatives in Europe, 2009.
12. Co-operatives in Europe. Activity Report 2008. Workplan 2009-2010. – 15 p.
13. ICA. Strategic Plan 2009-2012. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.co-op.org>.

Очеретный С.В., Семив С.Р. Международная интеграция кооперативного сектора экономики Украины

Проанализировано современное состояние развития международного кооперативного движения и перспективы интеграции украинской кооперации. Рассмотрен зарубежный опыт деятельности кооперативных организаций в условиях экономических преобразований. Обоснованы направления углубления международной интеграции Укоопсоюза.

Ключевые слова: потребительская кооперация, международное кооперативное движение, международная интеграция.

Ocheretnyy S.V., Semiv S.R. International integration of cooperative sector of the economy of Ukraine

Modern development of international co-operative motion and prospect of participating in him of Ukraine is analysed. Foreign experience of activity of cooperative organizations is considered in the conditions of economic transformations. Grounded directions of deepening of international integration of Ukoopspilka.

Keywords: consumer co-operation, international co-operative motion, international integration.

УДК 65.014.1:658 Викл. І.В. Партика – Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Розглянуто принципи та вимоги до формування сучасних раціональних структур управління підприємствами, проаналізовано різні підходи до побудови ефективних структур управління підприємствами.

Ключові слова: організаційна структура управління; механістична й органічна структури управління, ендократична, багатовимірна, партисипативна, підприємницька організації та організація, орієнтована на ринок.

Постановка проблеми. Нелегка економічна ситуація, яка склалася в Україні, змінює характер та принципи управління підприємствами. Один із найважливіших елементів, на який має вплив сама організація – організаційна структура управління. Від того, наскільки досконала організаційна структура управління підприємством, залежить і ефективне управління діяльністю цього підприємства.

Аналіз основних публікацій. Проблемі вдосконалення організаційних структур управління підприємством надається велика увага, цю проблематику висвітлювали М.Н. Бідняк [1], А.В. Шегда [8], Л.Г. Дідковська, П.Л. Гордієнко [2], В.В. Стадник, М.А. Йохна [6], Г.В. Осовська [4] та інші. Проте це питання залишається дуже актуальним, оскільки під час формування організаційної структури управління іноді недостатньо звертати увагу на економічну обґрунтованість певних змін у її побудові, постало питання про формування та розвиток адаптованих до ринкових змін структур управління організацією.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу чинників раціонального формування та розвитку організаційних структур управління підприємствами.

Виклад основного матеріалу. Кожен власник підприємства як основний господар турбується про формування організаційної структури управління такої, яка має ефективно впливати на розвиток ринкових відносин. Тому створювана організаційна структура управління повинна відповідати раціональним принципам побудови, гнучко та своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, враховувати особливості діяльності цього підприємства.

Багато підприємств, які діють в нинішніх важких умовах, і коли у них настають складні часи, вважають за необхідне змінити організаційну структуру управління. При цьому кожен з працівників вважає себе фахівцем у цій галузі та пропонує керівництву свої ідеї щодо вдосконалення організаційної структури. Багато хто вважає, що це питання не потребує багато зусиль, часу і знань, проте вони глибоко помиляються і це засвідчує практика, оскільки покращення справ фірми і в цьому випадку не простежується.

Як вважає М.Н. Бідняк, по-перше, проблема управління значно складніша, ніж здається з першого погляду. Достатньо сказати, що в літературних джерелах існує близько десяти означень та підходів щодо створення організа-